

© 2014

К. С. Бекетова (м. Ялта)

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ МИСТЕЦТВА ТАТУЮВАНЬ

Постановка проблеми. У науковій літературі досить широко представлені змістові характеристики татуювань в культурно-часових параметрах. Кожна епоха становлення мистецтва натільних малюнків передбачає певні соціально-культурні функції їх нанесення. Сучасні тенденції розвитку даного мистецтва відрізняються від первісних спонукань своєю можливістю пізнання психологічної їх обумовленості, що і є метою даного дослідження. Зокрема постає проблема внутрішніх детермінант татуювань, що входить в поле глибинного пізнання в психодинамічній парадигмі.

Мета дослідження: розкрити динаміку розвитку мистецтва татуювань та їх глибинно-сміслову навантаження.

Виклад основного матеріалу. Татуювання – це культурний та антропологічний феномен, який попадав в поле зору вчених з давніх часів. В енциклопедичному словнику Ф. А. Брокгауза та І. А. Ефрона процес татуювання подається як: «універсальний звичай презентувати на тілі незгладимі знаки...» [3, 677]. В. Ф. Пірожков відмічав, що слово «татуювання», таїянського походження, означає: «та» – картина, «ату» – дух [12], тобто воно поєднує в собі як матеріальне (свідоме) так і ідеальне (духовне, несвідоме). Філософ О. О. Шнирева зазначає, що «татуювання (від фр. «Tatouer» – знак, малюнок), пов'язане з

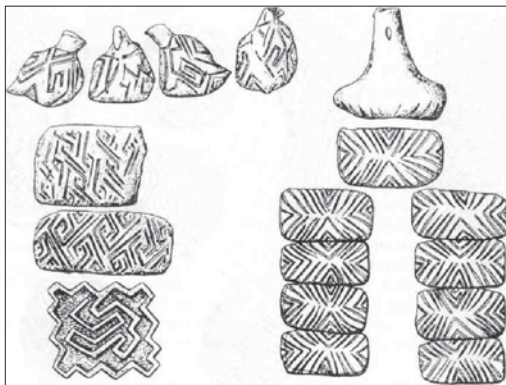

Рис. 1. Печатки для татуювання тіла ромбічно-ковровим орнаментом

видимою поверхнею – те, що відкриває, або ховає щось» [17, 103].

Тату має специфічну динаміку розвитку, починаючи з палеоліту і до сьогодення. Данський археолог С. Мюллер вказував, що історія татуювання нараховує вже 60 000 років. В деяких джерелах мистецтво тату відносять до періоду раннього неоліту [11] (рис. 1). На думку французького дослідника В. Каруше, в еру палеоліту і неоліту, людина, що мешкала в більш теплих кліматичних районах, була більше прикрашена, ніж одягнена [8]. Е. Бершон, Г. Вуттке, А. Лакассаж стверджували, що малювати на тілі почали не більш, ніж 6000 років [5]. Складність в датуванні походження тату полягає в поширенні його на всі народи світу. Етнографи Ф. фон Гельвальд і Ф. Ратцель відзначають, що різні види татуювань практикувалися у всіх народів світу. Кольорове тату частіше використовувалося у світлошкірих етносів, а у темношкірих воно замінювалося рубцюванням (скарифікацією) [11].

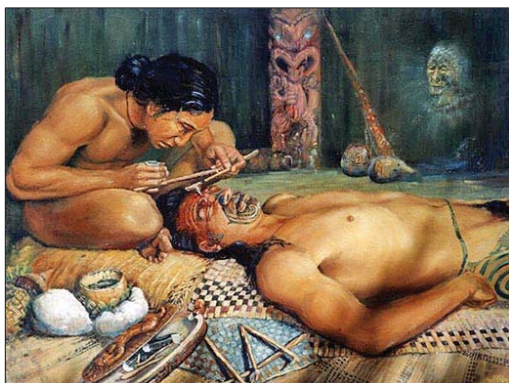

Рис. 2. Малюнок «ТаМоко» який ілюструє процес нанесення тату «Мокко» на обличчя,
автор - Peter Jean Caley

Функції татуювання змінювалися з ростом культурологічних, соціальних та психологічних потреб людини. На думку філософа та антрополога Н. В. Клягіна, австралопітеки розфарбовували (згодом татуювали) тіло для маскуванню під тварину, на яку полювали [7]. Племена Нової Зеландії використовували тату на обличчі – «мокко» (рис. 2) як бойову розмальовку та показник доблесті. Кожне тату «мокко» індивідуалізовано як «відбиток пальця», і відігравала роль своєрідного паспорту для членів племені.

Антрополог О. М. Лобок вказував, що первісна людина розмальовує і татує тіло для демонстрації оточуючим свої причетності до певного культурного виду [10]. Міфи і ритуальні практики впливали на зовнішній вигляд первісної людини – «... аборигену очевидно, що

санкціонований міфом і ритуалом візерунок татуювань робить людину справді красивим... .. міф краси (тобто якась культурно-суб'єктивне уявлення про те, що є краса) здійснює вище керівництво всією системою життєдіяльності первісної людини, а апеляція до краси (вельми специфічно розуміється) є одним з вищих міфологічних аргументів цієї людини» [10, 80]. Татуювання використовувалося в «перехідних» обрядах посвяти юнака в чоловіка, або переселення духу з земного життя у загробний світ [17]. К. Леві-Строс описував звичай татуювати обличчя і тіло індіанського населення мбайя-гуайкуру, останній представник якого є нині в Бразилії, кадівуеу (фото 1), а в Парагваї – тоба і пілага. Зокрема антрополог зазначав, що «власними малюнками на обличчі, як і звичаєм абортів і дітовбивства, мбайя висловлювали весь жах перед природою. Їхнє мистецтво проголошує найвище презирство до глини, з якої ми зліплені; в цьому сенсі воно межує з гріхом» [9, 78]. Таким чином, у місцевій культурі малюнки на тілі, і особливо на обличчі, набувають виняткового значення. Зміна зовнішнього вигляду символізує переваги племені над іншими живими істотами і людьми, що є проявом тенденції «до сили». Так татуювання у первісної людини наносилося з метою приналежності суб'єкта до певного етносу або племені.

Фото 1. Жінка племені кадівуеу

А. Ф. Старцев [14] описує ритуал татуювань в племені удегейців та домінування внутрішніх, духовних мотивів їх нанесення. Сюжети тату у вигляді трьох крапок ілюстрували небесний, земний та підземний путь душі людини. Л. А. Мельникова [11] зазначає, що у деяких племенах тату наділялося магічними властивостями (захист від хвороб, гніву інших людей). Таким чином, татуювання носило захисний та релігійний характер.

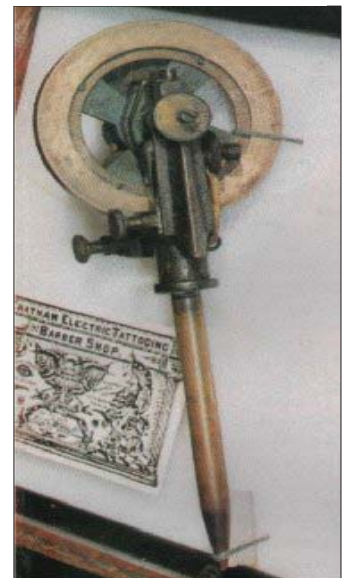

Фото 2. Перша у світі електрична тату-

У середньовіччі тату використовувалося з метою позначення трудових навичок суб'єкта. У XVIII ст. англійський мандрівник Дж. Кук привіз до Європи з експедиції по Полінезії і Індонезії, татуюваного полінезійця, якого показували в цирку і на ярмарках. Після чого тату, з метою демонстрації і заробітку наносили європейці. З розповсюдженням християнства, татуювання стало забороненим і приписувалося до язичницьких обрядів, загрозливим «порятунку душі», при цьому було дозволено таврувати і татуювати злочинців. У 1891 р. американець ірландського походження, С. О'Рейлі, запатентував першу у світі електричну татуювальну машинку (фото 2) [17], з появою якої татуювання стало більш швидким і доступним, та відтінило на периферію ритуальний характер його нанесення.

Під час війни татуювання набуло специфічної популярності серед солдатів, котрі його наносили для ідентифікації з певним полком військової армії. Страх залишитися невпізнаним після вибуху або загибелі в бою, спонукав солдатів татуювати один одного з метою ідентифікації останків для виконання останнього релігійного обряду [17].

У 50-60 роки XX століття в Америці, через рок-музику, фільми про мото-банди, тату набуло популярності серед молоді. Першою татуюваною людиною, що потрапила на обкладинку американського журналу («Rolling Stone», жовтень 1970 р.), став художник і засновник тату-музею, Л. Таттл [17] (фото 3). Таким чином, в XX ст. завдяки збагаченню сюжетів тату та майстерності їх нанесення воно набуло статусу *мистецтва* (творча художня діяльність) і наносилося для прикрашання тіла та підкреслення індивідуальності, витривалості до болю і символ сили. Неприйняття та маскуваність певних аспектів в собі,

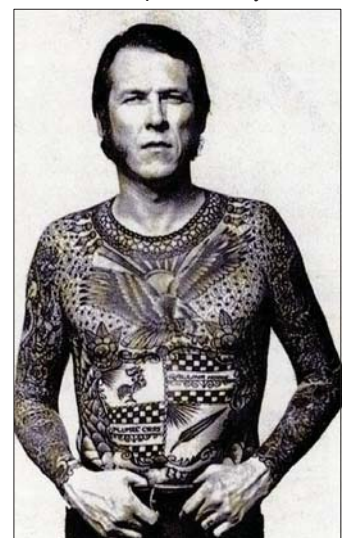

Фото 3. Лайл Таттл (Lyle Tuttle)

що має вияв у бажанні зовнішніх змін, може свідчити про почуття меншовартості.

У Європі, починаючи з ХХ ст. і по сьогоднішній день, тату набуло поширення в злочинному середовищі, де наносилося в якості прикраси, демонстрації релігійної чи політичної думки, витривалості до покарань (примусове тату з відповідною символікою). За допомогою певних символів злочинці підкреслювали свою приналежність до однієї з банд (MS 13, Арійське братерство, Surenos, Мексиканська мафія). Тату, яке символічно визначає приналежність суб'єкта до банди оберігається, а тому наносити їх, без вступу до банди – небезпечно.

Татування, як вид мистецтва, є популярним у різних країнах. Проходять тату-фестивали, створюються документальні та художні фільми, телепередачі про історію тату, татуюваних особистостей і сам процес нанесення татування (Miami Ink (Маямські чорнила), LA Ink (Лос Анжелеські чорнила), My Tattoo Addiction (Моя тату-залежність), Tattoo Nation (Нація тату) та ін.). На тату-фестивалах журі та глядачі вибирають переможців за різними категоріями серед найкраще татуюваних людей і майстрів (татуювальників). З 2006 р. і дотепер, найбільш татуюваною людиною в світі, за даними книги рекордів Гіннеса, є житель Нової Зеландії – Л. Д. Річ (фото 4, тіло та обличчя повністю вкрито тату), який зататуював 100% шкіри. Специфічність і оригінальність сюжетів тату становить інтерес як для соціального оточення, так і дослідників різних галузей науки. Таким чином, татування на більш презентованих місцях сприяє досягненню конкретної соціальної мети пов'язаної з самореалізацією (наприклад, моделі, кінозірки).

Фото 4.
Лакі Даймонд Річ
(Lucky Diamond Rich)

Італійський психіатр Ч. Ломброзо один з перших намагався пояснити татування з аспекту антропологічної кримінології. Він розглядав тату як «*прояв атавізму і ознаки моральної неповноцінності їх носія*» [12, 214]. Таким чином, Ч. Ломброзо вказував на психологічні неблагополуччя, як витоки татування.

В. Ф. Пірожков, в роботі «Закони злочинного світу молоді», виходячи з історичного екскурсу, описав функції татувань, а саме: тату визначало соціальну належність їх носія до певного етносу та соціальної групи; розпізнавальна функція – за допомогою тату розпізнавали своїх від полонених та іншого племені; особистісно-установча функція – по тату визначали вік, місце народження, сімейне та соціальне положення, володіння ремеслом та ін.; стратифікаційна функція тату, що відображала ієрархізацію уподобань (або статусу) людини; заохочувальна функція – характер тату відповідав відвазі та заслугам воїнів; релігійна функція – тату служило знаком магічного захисту; декоративно-художня – тату є прикрасою тіла і відображало естетичні риси певного етносу; функція стигматизації (таврування) – полонених, рабів і боржників таврували для швидкого їх розпізнання. Так само автор вказував, що татування деколи набували й індивідуально-неповторного характеру і їх можна розглядати як цінність індивіда [12]. Таким чином, татування, як антропологічний феномен, набуває наукової обґрунтованості з соціально-психологічного боку. Воно наповнюється індивідуальним змістом (як свідомим, так і несвідомим) і презентує цінності індивіда.

С. Джефферіз писав, що модифікація (татування) тіла представляє собою приховану форму самоушкодження, яка характерна для маргінальних прошарків населення, як один із способів вирішення життєвих проблем [19]. Тату може набувати функцію самопокорання, що більш детально буде розглянуто нижче.

Н. А. Польска вказує, що модифікація тіла «... допомагає молодим людям у визначенні власної ідентичності і дозволяє відчувати контроль над своїм життям» [13, 90]. Тату стає елементом, що об'єднує суб'єкта з визначеною (референтною) групою людей.

Засновник психоаналізу З. Фрейд, у роботі «Тотем і табу», писав, що примітивна людина татує на своєму тілі зображення тотемної тварини, з метою підкреслення спорідненості з нею, як з праотцем (тотемом). З. Фрейд підкреслював: «... ми беремо за основу масову психіку, в якій відбуваються ті ж душевні процеси, що і в житті окремої людини» [16, 249], тобто архетипно навантажений не лише сюжет тату, але й сам процес татування.

Представимо феномен татуювання в глибинно-психологічному аспекті. Матеріал, що презентує дана робота базується на психодинамічній теорії, розробленій академіком НАПН України Т. С. Яценко та відповідному методі активного соціально-психологічного пізнання (АСПП) [4; 15; 18]. Методологічні аспекти методу АСПП розкриті у багатьох роботах Т. С. Яценко та її послідовників [1]. До методологічних постулатів відноситься: пізнання психіки в єдності сфер свідомого та несвідомого; функціонування психічного за законами холистичності (спільність законів матеріальної і духовної реальності); процесуальність діагностики та корекції в їх єдності; використання в діагностико-корекційному процесі предметних, архетипно-символічних засобів (ліплення, психомалюнок, тату та ін.; вербальні: спонтанні висловлювання та ін.); здійснення глибинно-корекційної практики згідно з законом позитивної дезінтеграції та вторинної інтеграції психіки на більш високому рівні розвитку суб'єкта; забезпечення спонтанної активності суб'єкта в психокорекційному процесі у відповідності з принципами функціонування групи: «тут і тепер», спонтанність і мимовільність, прийняття людини такою, як вона є, безоцінність суджень (немає добре чи погано), щирість, конфіденційність.

В психодинамічній парадигмі проблема татуювання розглядалася в контексті вивчення неусвідомлюваних тенденцій психіки, зокрема І. В. Калашник [6] виявляла презентованість тату в тенденції до психологічної смерті. Останнє проглядається в ставленні суб'єкта до себе і свого тіла. К. А. Бабенко [2], аналізувала ілюстрації татуювань вивчаючи механізми символізації змісту несвідомого. Таким чином, за свідомою ціллю нанесення тату, найчастіше стоять несвідомі мотиви, імператив яких спонукає суб'єкта до вибору сюжетів тату.

Психокорекційна робота з татуюваними і нетатуюваними людьми засвідчує, що суб'єкт, за допомогою тату, знижує енергетичний імператив глибинно-психологічних детермінант. Татуювання також може виступати однією з форм самопокарання.

Глибинне пізнання орієнтоване на об'єктивування дезінтеграційних процесів психіки, що заявляють про себе в суперечливості, протиріччях поведінки, розкрити та психокоректувати які можливо в процесі АСПП.

В АСПП малюнок тату використовується як один з методик. Учасникам групи АСПП пропонується намалювати власне тату, незалежно від ставлення до нанесення татуювання. Практикується також і робота з готовими ілюстраціями татуювань – суб'єкт обирає з представлених ілюстрацій татуювань те зображення (образ) яке він «міг би нанести» собі. Можлива робота з уже нанесеним тату. Ілюстраціям тату характерна емотивна насиченість (есенціонованість), узагальненість та глибинно-психологічний неусвідомлюваний зміст.

Наведемо фрагмент емпіричного матеріалу психоаналітичної роботи за методом АСПП зі студенткою, майбутнім практичним психологом (І курс).

Психоаналітична робота з протагоністом К. з використанням малюнка «Моє тату»

Інструкція: Психолог (далі по стенограмі П.) пропонує респонденту К. (студентка І курсу) намалювати власне тату, незалежно від відношення до факту її нанесення (пропонується також засоби для розмальовування).

П.: Це якась підставка, гніздо чи що (рис. 3)?

К.: Ні. Це абстракція (рис. 4), не зовсім те, що я хотіла, проте вона кольорова. Це якийсь сумнів (рис. 3), я уявляю його (тату) в себе на грудях. Хочу ще нанести дракона на бік, але не намалювала його.

П.: Він (дракон) буде устрашати тебе? Хто-небудь буде боятися підійти до тебе й обійняти?

К.: Значить, будуть підходити тільки сміливі.

П.: Таким чином, ти хочеш відсікти частину людей, яких ти не поважаєш, не приймаєш?

К.: Я не можу зрозуміти людину з першого разу.

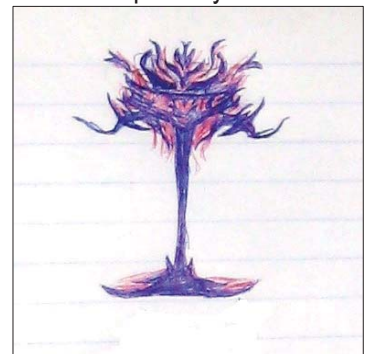

Рис. 3. Тату протагоніста К. «Сумнів»

Рис. 4. Тату протагоніста К. «Абстракція»

П.: Тому це (рис. 3, 4, *приймаючи до уваги тату дракона, яке, К. хоче нанести на бік*) твої помічники?

К.: Напевно, так.

П.: Людина повинна здолати це (вказуючи на рис. 3, 4), щоб ти мала досвід спілкування з нею. Це його не зупинить (вказуючи на рис. 3, 4)?

К.: Навпаки, зацікавить.

П.: Мені здається, що ти прагнеш до неординарності, бути не такою як всі. апелюєш до якихось вищих сил, які допомогли би тобі в самозбереженості, розумній вибірковості, яка могла б проявлятися у відношеннях з людьми, які претендують на близьку дистанцію.

К.: Що стосовно людей – ні.

П.: Ти покладаєшся на себе?

К.: Так, більше на себе.

П.: Такі магічні зображення (рис. 3) як не вища, а допоміжна сила?

К.: Може бути, так.

П.: Звертає увагу цей символ (рис. 3), вказуючи на інтимний аспект. Згідно архетипній символіці, завитки і сплетення – це інтимні взаємовідношення. Верхня частина тату (рис. 3), символізує твій психічний або соціальний зріст, може відноситись також до сім'ї, так як виражає щось однорідне і загальне. Тату лякає незрозумілістю і розпатланістю (рис. 3, *вказує на верхню частину зображення*). Може в тебе є тенденція «до свободи»?

К.: Так, я дуже люблю свободу.

П.: Це (рис. 3) вказує на замкненість, щось душевне, також бажання мати «підставу» у житті (рис. 3, *вказує на підставу*). Може ти шукаєш його у сім'ї, або сама в себе?

К.: Мабуть, сама в себе.

П.: Значить, тобі цього не хватало?

К.: Так, у сім'ї його важко знайти.

П.: Тому ти шукаєш самозахист і певну «підставу» (рис. 3, *вказує на підставу*), намагаєшся бути пильною. На це вказує певна високість. В поле зору попадають інтимні відношення для створення гармонії (рис. 3, *вказує на верхню частину тату*).

К.: Гармонія з близькою людиною повинна бути.

П.: Співзвуччя?

К.: Людина, котра буде поряд, повинна весь час поступатися, тоді відносини будуть тривалими.

П.: Неодмінно. Мабуть це символ партнера (рис. 4)? Він повинен бути сильним і гнучким?

К.: Необов'язково.

П.: Це символ певної агресивності (рис. 4). Може в минулому вона вже була, і ти б хотіла з нею справлятися?

К.: Упоратися, щоб вона не вирвалася і не нашкодила мені.

П.: Щоб не зруйнувала взаємини. Ти його (рис. 4) виносиш на поверхню, як символ, тобто щось змертвіле, опредмечене, щоб воно не заявляло про себе в непередбачуваний і невідповідний момент, не руйнувало щось творче, ніжне, добре, співзвучне, гармонійне. Можливо, ти не боїшся такого символу (рис. 4) тому, що сама схильна до гнучкості?

К.: Так, мені завжди було комфортно.

П.: Але ти не любиш людей, які не йдуть на компроміс?

К.: Так.

П.: Тому що вони (партнер) тоді експлуатують твою невичерпність?

К.: Ні, просто не розуміють.

П.: Дуже цікаві образи для тату (рис. 3, 4). З одного боку, це чоловічий символ (рис. 3, *вказує на підставу*). Може це залишкове явище певних відносин з батьком? До якого образу ти це відносиш – до жіночого або до чоловічого (рис. 3, *вказує на підставу*)?

К.: Напевно, до чоловічого.

П.: Це відноситься до батька? Або збірний образ?

К.: Швидше збірний образ.

П.: Які ти відчувала б почуття, якщо це (рис. 3) дійсно було б на твоїй спині? Ти це змалювала або намалювала сама?

К.: Я сама намалювала.

П.: Як би змінилися твої почуття?

К.: Була би більш впевненою.

П.: Тату надає впевненість і певною мірою захищеність?

К.: Може бути.

П.: Якусь частину «невихованих» людей це вже відтинала?

К.: Більшість людей, яких я не розуміла.

П.: Ти не боїшся цього?

К.: Ні.

П.: Якщо хтось з людей побачить ці тату, як ти вважаєш, що вони подумають?

К.: Мені не особливо важлива думка оточуючих. Я не збираюся їм нічого доводити.

П.: Сподіваєшся, що це (рис. 3, 4) допоможе тобі знайти свою людину? Хлопець, який прийме тебе з цим (вказує на рис. 3, 4) буде додатковим сигналом, що це та людина, яка тобі потрібна. Значить, десь ти сама побоюєшся цієї застряглої агресивності (рис. 4) і тому потрібні гарантії, що хтось зможе це подолати, адаптувати, не зруйнувавши відносини, навіть при якихось штришках (рис. 4).

К.: Може це спокуса.

П.: Що тебе вже приймають такою (вказує на рис. 3, 4). Є небезпека, що це поверне агресивну людину. Вона оцінить тебе як гідного партнера.

К.: У цьому є небезпека, але не така страшна.

П.: Тоді ви можете бути «два чоботи пара». Тільки необхідно уникати конкуренції «хто кого».

К.: Конкуренції не буде.

П.: А це могли б бути язика полум'я (рис. 3)?

К.: Так, спочатку була така задумка.

П.: Як полум'я?

К.: Не скрізь полум'я, а от тільки всередині темних вигинів (рис. 3, вказує на затемнення).

П.: Ядро палаюче?

К.: Не обов'язково палаюче.

П.: Червоного кольору?

К.: Не обов'язково червоного, може навіть зеленого.

П.: Там є ядро (рис. 3, вказує на верхню частину тату)? Значить, щось ти в собі охороняєш?

К.: Можливо.

П.: І в стосунках теж? Якщо будуть інтимні, теплі стосунки, їх необхідно буде охороняти. Чи справді це нагадує гніздечко, сім'ю?

К.: Ні.

П.: Це скоріше твої почуття?

К.: Так.

П.: Твої стан і почуття представлені таким букетом (рис. 3) ? Ці почуття виникали в сім'ї або поза сім'єю ?

К.: Може бути в сім'ї, але дуже давно.

П.: Давно, отже, цей період пройшов. Але якщо він сюди потрапив (рис. 1), значить, є застрягання, фіксація на цьому. Є небезпека, що вони (почуття) можуть оживати в твоїй створюваній сім'ї. (До групи): Ми визначаємо зону ризику, щоб ви це розуміли і не лякалися. Необхідно добре проаналізувати і потім не боятися цього (рис. 4). Тому що переляк, тривожність – це одна з форм агресивності. У тривожності ми можемо давати імпульсивні реакції, які не підвладні регулюванню свідомості. (К К.): Залишається побажати тобі успіхів.

К.: Дякую.

Емпіричний матеріал психокорекційної роботи з протагоністом К. об'єктивує наявність глибинно-психологічної суперечності, яка виражається в недовірі до людей та бажання мати стабільність у взаєминах з ними. Маскування дитячих почуттів через агресію, може бути натяком на едіпальну залежність. Також для К. тату виконує терапевтичну функцію та посилює почуття захищеність.

Татування виступає одним із способів прояву та символізації несвідомої сфери особистості, яка таким чином заявляє про невирішені протиріччя, «що забезпечують» людину сюжетом та темою малюнка (тату). Татування у замаскованому вигляді презентує важливий, не завжди усвідомлений суб'єктом зміст, що підтверджує глибинно-психологічну його обумовленість.

Висновки.

1. Аналіз літератури, засвідчує, що татування:

- як антропологічний феномен виникло як потреба в маскуванні під час полювання;
- використовувалося як відмінна характеристика того чи іншого племені, підкреслення етнічного походження та соціального статусу; бойова розмальовка, мало страхітливий ефект для залякування під час бойових дій;

- мале магічний, релігійний та захисний характер у деяких культурах;

- набуло статусу мистецтва (творча діяльність) починаючи з XIX ст.;

- у тюремному суспільстві має специфічну символічне навантаження.

2. У психодинамічній парадигмі тату використовується як один з методів психокорекційної практики. Емпіричний матеріал об'єктивує, що не настільки важливо нанесене воно або тільки намальоване суб'єктом бо тату має семантичне навантаження специфічним змістом і співвідноситься з власним тілом. Сюжети тату наповнені індивідуально-неповторним змістом, що виражає внутрішнє психологічне неблагополуччя суб'єкта.

3. Пізнання глибинного (несвідомого) сенсу татування являє собою наближення до об'єктивної, дорефлексивної (позадосвідної) реальності, семантика якої об'єктивується в символіці тату за участю архетипу.

Резюме. В статті презентована динаміка розвитку мистецтва татуировки с палеоліта по сьогоднішній день. С позиції глибинно-психологічного аспекта тату розглядається як візуалізований самопрезентант психики суб'єкта, а також описуються психокоррекційні методи роботи з його використанням.

Ключевые слова: татуировка, динаміка, глибинна психологія, активне соціально-психологічне познання (АСПП), бессознательное.

Summary: Article presented the dynamics of tattoo art with the Paleolithic to the present day. From a position of deep-psychological aspect tattoo is regarded as a self-presentation visualized psyche subject. Describes the methods of psycho-through tattoo.

Key words: tattoo, dynamics, depth psychology, active socio-psychological cognition (ASPK), unconscious.

Література:

1. Андрущенко В. П. Философско-психологические проблемы методологии познания психики / В. П. Андрущенко, Т. С. Яценко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 12. Психологія: зб. наук. пр. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – № 36 (60). – С. 7 – 20.
2. Бабенко К. А. Взаємозв'язок механізмів символізації змісту несвідомого (на матеріалі психоаналізу комплексу тематичних малюнків): дис. ... канд. психол. наук 19.00.07: захищена 15.01.08 / Катерина Анатольевна Бабенко. – Ялта, 2008. – 198 с. Бібліогр. : с. 199 – 238
3. Брокгауз Ф. А. Энциклопедический словарь / Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефронь – 86 томов, Т. 64. – 1902. – С. 677 – 682.
4. Галушко Л. Я. / Розвиток психодинамічної парадигми та методу АСПП / Л. Я. Галушко, Н. В. Дмитерко, І. В. Євтушенко, О. Г. Максименко, О. В. Педченко, О. М. Полянничко, Л. Г. Туз, О. М. Усатенко; наук. ред. Яценко Т. С. // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, Серія № 12. Психологічні науки: зб. наук. пр. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – № 33 (57). – С. 6 – 20
5. Ельски А. Татуировка / А. Ельски – Пер. с польск. Д. А. Подберезского. – Мн. : МЕТ, 1997 – 342 с.
6. Калашник І. В. Глибинно-психологічні витоки тенденції до психологічної смерті: дис. ... канд. психол. наук 19.00.07: захищена 12.05.08 / Ілона Вікторівна Калашник. – Черкаси, 2006. – 175 с. Бібліогр. : 406 – 426
7. Клягин Н. В. Человек в истории / Н. В. Клягин. Изд. ИФ РАН, М. : 1999. – 239 с.
8. Косулин В. Д. Искусство татуировки / Составитель В. Д. Косулин. – СПб. : ООО Золотой век, ООО Диамант, 2001. – 288 с.

9. Леви-Строс К. Печальные тропики / Клод Леви-Строс ; пер. с фр. Г. А. Матвеевой; науч. консультант и авт. предисл. Л. А. Файнберг. – М. : Мысль, 1984. – 220 с.
10. Лобок А. М. Антропология мифа / А. М. Лобок. – Екатеринбург : Банк культурной информации, 1997. – 688 с.
11. Мельникова Л. А. Исторические корни татуировок / Л. А. Мельникова // Проблема повышения качества подготовки дизайнеров: материалы конференции. – Владивосток : Изд-во ВГУЭС, 2010. С. 135 – 140.
12. Пирожков В. Ф. Законы приступного мира молодежи (Криминальная субкультура) / В. Ф. Пирожков. ИПП Приз, Тверь, 1994. – 320 с.
13. Польская Н. А. Акты самоповреждения в ритуальных практиках / Н. А. Польская // Известия Саратовского университета. Сер. Философия. Психология. Педагогика Т. 11, вып. 3. 2011. – С. 88 – 91
14. Старцев А. Ф. Материальная культура удэгейцев (вторая половина XIX–XX вв.) – Владивосток: ДВО РАН, 1996. – 156 с.
15. Теория и практика глубинной психокоррекции: Седьмая Авторская школа академика Т. С. Яценко / сост. В. П. Андрущенко, А. В. Глузман – К. : Изд-во НПУ имени М. П. Драгоманова, 2013. – 295 с. : ил. Библиогр. : С. 56 – 63.
16. Фрейд З. Тотем и табу / З. Фрейд. пер. с нем. М. В. Вульфа. – СПб. : Издательский дом Азбука-классика, 2008. – 256 с.
17. Шнырева О. А. Татуировка как социальное письмо / О. А. Шнырев // Вестник Удмуртского университета Выпуск 1. 2009. – С. 103 – 105.
18. Яценко Т. С. До проблеми пізнання індивідуальної неповторності архетипної символіки / Т. С. Яценко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, Серія № 12. Психологічні науки: зб. наук. пр. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – № 33 (57). – С. 15 – 27.
19. Jeffreys S. Body Art and Social Status: Cutting, Tatting and Piercing from a Feminist Perspective // Feminism and Psychology. 2000. Vol. 10, iss. 4. P. 409 – 430.

© 2014

Н. М. Богданова (м. Ялта)

ОСОБИСТІСНІ ЗМІНИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ-ПРАКТИКІВ ПРИ ЇХ НЕОДНОРАЗОВОМУ ПРОХОДЖЕННІ ГРУП АСПП

Дослідження психіки потребує якісно нового підходу, який надав би змогу пізнавати її внутрішню суперечливість у поєднанні з реалізацією психокорекційних завдань. Корекція індивідуальних якостей майбутніх психологів-практиків передбачає урахування особливостей глибинно-психологічних феноменів. Предметом дослідження глибинної психології є цілісне пізнання психіки в її свідомих та несвідомих виявах, що поєднує теорію та практику у ракурсі практичної психології. Цілісне пізнання психіки передбачає об'єктивування неусвідомлюваних тенденцій психіки, які детермінують поведінку людини.

У психологічній науці приділяється недостатньо уваги вивченню динамічного аспекту психіки, у зв'язку з нівелюванням орієнтації на розуміння цілісної організації психіки в єдності свідомої та несвідомої сфер. Тому набуває актуальності пізнання феноменів динамічності особистісних змін майбутніх психологів-практиків, що знаходять науково-практичне відображення у глибинній психології як головні характеристики функціонування психічного у взаємозв'язках свідомого й несвідомого аспектів.

Зупинімося на дослідженнях, які дають можливість прояснити сутність динамічних феноменів. Термін «динаміка» вперше застосований в 1918 р. американським психологом Р. Вудвортсом для позначення нового напрямку в психології, що виник під впливом концепції В. Джемса. Динаміка як складний процес, що впливає з внутрішньої активності організму і визначається його потребою, яка робить організм чутливим до одних подразників і байдужим до інших висвітлюється у працях Р. Вудвортса, Т. Мура, Дж. Мак-Карді. Надалі термін «динаміка» став вживатися в широкому сенсі для позначення різноманітних психологічних концепцій, які приділяють увагу динамічним аспектам психіки - спонукальним мотивам, потягам, інтересам, конфліктам особистості. Поведінка людини трактується при